



LOGISTIK MARKAZLARGA XIZMAT KO'RSATUVCHI UCHASTKA STANSIYALARINING AHAMIYATI VA ROLI (TERMIZ STANSIYASI MISOLIDA)

Norqo'ziyev Jaxongir Umirzoqjon o'g'li

Toshkent Davlat Transport Unversitetning Magistratura talabasi

Saidivaliyev Shuxrat Umarxodjayevich

Toshkent Davlat Transport Unversitetning Yuk Transport Tizimlari

Kafedrasi Dotsenti

Annotatsiya

Transport-logistika tizimining samarali ishlashi ko'p jihatdan temir yo'l infratuzilmasining rivojlanganlik darajasiga bog'liq. Ayniqsa, logistika markazlariga xizmat ko'rsatuvchi uchastka stansiyalari yuk oqimlarini boshqarish, poyezdlar harakatini tashkil etish hamda vagonlarni qayta ishlash jarayonlarini optimallashtirishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu maqolada logistika markazlari va uchastka stansiyalari o'rtasidagi texnologik bog'liqlik tahlil qilinadi. Tadqiqot obyekti sifatida Termiz temir yo'l stansiyasi faoliyati ko'rib chiqilib, uning mintaqaviy va xalqaro logistika tizimidagi o'rni yoritilgan.

Kalit so'zlar: logistika markazi, uchastka stansiyasi, yuk oqimi, temir yo'l transporti, vagonlarni qayta ishlash, transport logistika tizimi.

Аннотация

Эффективное функционирование транспортно-логистической системы во многом зависит от уровня развития железнодорожной инфраструктуры. В частности, участковые станции, обслуживающие логистические центры, играют важную роль в управлении грузопотоками, организации движения поездов, а также оптимизации процессов переработки вагонов. В данной статье анализируется технологическая взаимосвязь между логистическими



центрами и участковыми станциями. В качестве объекта исследования рассмотрена деятельность железнодорожной станции Термез, а также освещена её роль в региональной и международной логистической системе.

Ключевые слова: логистический центр, участковая станция, грузопоток, железнодорожный транспорт, переработка вагонов, транспортно-логистическая система.

1. Kirish

Bugungi kunda jahon iqtisodiyotining jadal rivojlanishi, xalqaro savdo hajmining ortib borishi va transport-kommunikatsiya tizimlarining integratsiyalashuvi logistika sohasiga bo‘lgan talabni keskin oshirmoqda. Ayniqsa, global ta’minot zanjirlarining samarali ishlashi bevosita transport infratuzilmasining qay darajada rivojlanganligi bilan chambarchas bog‘liqdir. Shu nuqtai nazardan, logistika markazlari yuklarni yig‘ish, qayta ishlash, saqlash va taqsimlash jarayonlarini optimallashtirish orqali iqtisodiy samaradorlikni oshirishda muhim rol o‘ynaydi.

Logistika markazlarining samarali faoliyat yuritishi esa ularga xizmat ko‘rsatuvchi temir yo‘l infratuzilmasi, xususan, uchastka stansiyalarining imkoniyatlari va tashkiliy darajasiga bevosita bog‘liqdir. Uchastka stansiyalari temir yo‘l transport tizimining asosiy funksional bo‘g‘ini sifatida nafaqat poyezdlar harakatini tartibga soladi, balki yuk oqimlarini boshqarish, vagonlarni saralash, ularni manzillarga yo‘naltirish hamda vaqtinchalik saqlash kabi muhim operatsiyalarni amalga oshiradi. Shu bois, ular logistika zanjirining uzluksizligi va barqarorligini ta’minlashda strategik ahamiyat kasb etadi.

Zamonaviy logistika tizimida uchastka stansiyalari oddiy tranzit nuqtasi emas, balki murakkab texnologik jarayonlarni o‘zida mujassam etgan ko‘p funktsiyali logistika tugunlari sifatida qaralmoqda. Ayniqsa, multimodal tashuvlar rivojlanib borayotgan hozirgi davrda bunday stansiyalar turli transport turlari o‘rtasidagi



o‘zaro bog‘liqlikni ta‘minlab, yuklarning tezkor va xavfsiz yetkazib berilishiga xizmat qilmoqda. Natijada, transport xarajatlarini kamaytirish, yetkazib berish muddatlarini qisqartirish va xizmat sifatini oshirish imkoniyati yuzaga kelmoqda.

O‘zbekiston Respublikasida ham transport-logistika infratuzilmasini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Mamlakatning geostrategik joylashuvi Markaziy Osiyoni Janubiy Osiyo va Yaqin Sharq bilan bog‘lovchi muhim transport yo‘laklari kesishgan hududda joylashganligi bilan izohlanadi. Shu sababli, xalqaro yuk oqimlarini samarali boshqarishda chegaraoldi va tranzit stansiyalarining roli yanada ortib bormoqda.

Mazkur jihatdan Termiz stansiyasi alohida e‘tiborga loyiq bo‘lib, u O‘zbekistonning janubiy darvozasi sifatida xalqaro transport va logistika tizimida muhim o‘rin egallaydi. Ushbu stansiya orqali nafaqat ichki yuk tashuvlari, balki xalqaro tranzit yuklar oqimi ham amalga oshiriladi. Uning Afg‘oniston va boshqa janubiy yo‘nalishlar bilan tutashganligi esa logistika markazlari faoliyatini qo‘llab-quvvatlashda strategik ustunlik yaratadi.

Ushbu maqolaning asosiy maqsadi logistika markazlariga xizmat ko‘rsatuvchi uchastka stansiyalarining ahamiyati va rolini chuqur tahlil qilish, ularning transport-logistika tizimidagi funksional vazifalarini ochib berish hamda bu jarayonlarni Termiz stansiyasi misolida ilmiy-amaliy jihatdan asoslashdan iboratdir. Shuningdek, mazkur stansiyaning mavjud imkoniyatlari, rivojlanish istiqbollari va logistika samaradorligiga ta‘siri ham atroflicha yoritib beriladi.

2. Transport-logistika tizimida temir yo‘l transportining o‘rni

Transport-logistika tizimi mamlakat iqtisodiyotining muhim tarkibiy qismi bo‘lib, unda turli transport turlari o‘zaro integratsiyalashgan holda faoliyat yuritadi. Ushbu tizimda temir yo‘l transporti alohida o‘rin egallab, yirik hajmdagi yuklarni uzoq masofalarga samarali, xavfsiz va nisbatan arzon narxlarda tashish imkoniyati bilan ajralib turadi. Ayniqsa, og‘ir, katta hajmli va ommaviy yuklar (ko‘mir, metall,



don mahsulotlari, neft va qurilish materiallari)ni tashishda temir yo‘l transportining ustunligi yaqqol namoyon bo‘ladi.

Temir yo‘l transportining asosiy afzalliklaridan biri uning yuqori yuk ko‘tarish qobiliyati va barqaror ishlashidir. Avtomobil transportiga nisbatan ob-havo sharoitlariga kamroq bog‘liqligi, qatnov jadvalining aniq rejalashtirilishi hamda energiya samaradorligining yuqoriligi uni logistika tizimining ishonchli bo‘g‘iniga aylantiradi. Shu bilan birga, temir yo‘l transporti ekologik jihatdan ham nisbatan toza transport turi hisoblanadi, bu esa zamonaviy “yashil logistika” tamoyillariga mos keladi.

Transport-logistika tizimida temir yo‘l transporti ko‘pincha asosiy magistral sifatida xizmat qiladi. Ya’ni, yuklar uzoq masofalarga temir yo‘l orqali tashilib, keyinchalik avtomobil, dengiz yoki havo transporti orqali yakuniy manzilga yetkaziladi. Bu esa multimodal tashuvlarning samarali tashkil etilishiga zamin yaratadi. Bunday integratsiya logistika zanjirining uzluksizligini ta’minlab, yuk yetkazib berish muddatlarini qisqartirish va xarajatlarni optimallashtirish imkonini beradi.

Temir yo‘l transportining logistika tizimidagi yana bir muhim jihati — bu infratuzilma elementlari, xususan, stansiyalar, saralash punktlari va logistika markazlari bilan uzviy bog‘liqligidir. Aynan shu elementlar orqali yuklarni qayta ishlash, saralash, yuklash-tushirish va vaqtinchalik saqlash jarayonlari amalga oshiriladi. Bu jarayonlarning samarali tashkil etilishi butun logistika tizimining unumdorligiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

O‘zbekiston sharoitida temir yo‘l transporti mamlakat ichki va tashqi savdosini rivojlantirishda strategik ahamiyatga ega. Mamlakatning dengizga chiqish imkoniyati cheklanganligi sababli, temir yo‘l transporti xalqaro yuk tashuvlarining asosiy vositalaridan biri hisoblanadi. Shu bois, temir yo‘l infratuzilmasini modernizatsiya qilish, yangi yo‘nalishlar ochish va mavjud quvvatlardan samarali foydalanish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.



Xususan, Termiz stansiyasi kabi strategik ahamiyatga ega bo'lgan uchastka stansiyalari temir yo'l transportining logistika tizimidagi rolini yanada oshiradi. Ushbu stansiya orqali xalqaro tranzit yuklar oqimi, jumladan, Janubiy yo'nalishdagi tashuvlar amalga oshiriladi. Natijada, temir yo'l transporti nafaqat milliy iqtisodiyotga xizmat qiladi, balki mintaqaviy va global logistika tizimlarining muhim bo'g'iniga aylanadi.

Shuningdek, zamonaviy axborot texnologiyalarining temir yo'l tizimiga joriy etilishi yuklarni kuzatish, boshqarish va rejalashtirish jarayonlarini yanada takomillashtirmoqda. Raqamlashtirish orqali logistika operatsiyalarining shaffofligi va tezkorligi oshib, inson omiliga bog'liq xatoliklar kamaymoqda. Bu esa umumiy transport-logistika tizimining samaradorligini yangi bosqichga olib chiqmoqda.

3. Logistika markazlari va ularning vazifalari

Zamonaviy transport-logistika tizimida logistika markazlari muhim infratuzilmaviy element sifatida namoyon bo'lib, ular yuk oqimlarini boshqarish, qayta ishlash va samarali taqsimlash jarayonlarini tashkil etishda markaziy o'rin egallaydi. Logistika markazlari — bu turli transport turlari kesishgan nuqtada joylashgan bo'lib, yuklarni yig'ish, saqlash, saralash, qayta yuklash va yakuniy iste'molchiga yetkazib berishni muvofiqlashtiruvchi murakkab tizimdir.

Logistika markazlarining asosiy vazifalaridan biri yuk oqimlarini konsolidatsiya qilish, ya'ni turli manbalardan kelgan yuklarni bir joyga jamlash va ularni optimal yo'nalishlar bo'yicha taqsimlashdan iborat. Bu jarayon transport xarajatlarini kamaytirish, transport vositalaridan samarali foydalanish hamda yetkazib berish muddatlarini qisqartirish imkonini beradi. Shu bilan birga, logistika markazlari yuklarni dekonsolidatsiya qilish, ya'ni yirik partiyalarni kichik partiyalarga ajratish orqali yakuniy iste'molchilarga mos ravishda yetkazib berishni ta'minlaydi.



Yana bir muhim vazifa — bu omborxonalar xizmatlarini ko‘rsatishdir. Logistika markazlari zamonaviy texnologiyalar bilan jihozlangan omborlar orqali yuklarni vaqtincha saqlash, ularni himoya qilish va inventarizatsiya qilishni amalga oshiradi. Bu esa ta‘minot zanjirining uzluksizligini ta‘minlash, talab va taklif o‘rtasidagi nomutanosiblikni muvozanatlashtirish imkonini beradi.

Logistika markazlari, shuningdek, yuklarni qayta ishlash va qo‘shimcha xizmatlar ko‘rsatish funksiyalarini ham bajaradi. Jumladan, yuklarni markalash, qadoqlash, saralash, sertifikatlash va bojxona rasmiylashtiruv kabi jarayonlar aynan shu markazlarda amalga oshiriladi. Bu esa mijozlar uchun qulaylik yaratib, logistika xizmatlarining kompleks ko‘rinishda taqdim etilishiga olib keladi.

Multimodal tashuvlar sharoitida logistika markazlarining roli yanada ortib bormoqda. Ular temir yo‘l, avtomobil, havo va ba‘zi hollarda daryo transporti o‘rtasida samarali aloqani ta‘minlab, yuklarning bir transport turidan boshqasiga tez va xavfsiz o‘tishini tashkil etadi. Bu esa transport-logistika tizimining integratsiyalashuvini kuchaytiradi va umumiy samaradorlikni oshiradi.

O‘zbekiston Respublikasida logistika markazlarini rivojlantirishga alohida e‘tibor qaratilmoqda. Mamlakatning tranzit salohiyatidan samarali foydalanish, xalqaro transport yo‘laklarida raqobatbardoshligini oshirish va eksport-import operatsiyalarini qo‘llab-quvvatlashda logistika markazlari muhim vosita hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, logistika markazlari temir yo‘l stansiyalari bilan chambarchas bog‘langan holda faoliyat yuritadi.

Xususan, Termiz stansiyasi atrofida shakllangan logistika infratuzilmasi mintaqaviy va xalqaro yuk tashuvlarini tashkil etishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu hududda joylashgan logistika markazlari orqali yuklarni qabul qilish, qayta ishlash va Janubiy yo‘nalishlarga uzatish samarali yo‘lga qo‘yilgan. Bu esa mazkur hududni muhim logistika tuguniga aylantirmoqda.

Shuningdek, zamonaviy logistika markazlarida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining keng joriy etilishi yuklarni real vaqt rejimida kuzatish, logistika



jarayonlarini avtomatlashtirish va boshqaruv samaradorligini oshirish imkonini bermoqda. Natijada, logistika xizmatlarining sifati oshib, operatsion xarajatlar kamaymoqda.

4. Uchastka stansiyalarining logistika tizimidagi roli

Transport-logistika tizimining samarali faoliyat yuritishida temir yo‘l infratuzilmasining har bir elementi muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu tizimda uchastka stansiyalari alohida o‘rin egallab, ular nafaqat poyezdlar harakatini boshqaruvchi texnik nuqta, balki logistika jarayonlarini muvofiqlashtiruvchi muhim funksional markaz sifatida ham faoliyat yuritadi. Shu bois, uchastka stansiyalarining logistika tizimidagi roli ko‘p qirrali va strategik ahamiyatga ega.

Avvalo, uchastka stansiyalari yuk oqimlarini tartibga solish va boshqarishda asosiy bo‘g‘inlardan biri hisoblanadi. Ular orqali turli yo‘nalishlardan kelayotgan yuklar qabul qilinadi, saralanadi va keyingi manzillarga yo‘naltiriladi. Bu jarayon logistika zanjirining uzluksizligini ta‘minlab, yuklarning o‘z vaqtida yetkazib berilishiga xizmat qiladi. Ayniqsa, yuk oqimi yuqori bo‘lgan yo‘nalishlarda uchastka stansiyalarining samarali ishlashi butun tizimning barqarorligiga bevosita ta‘sir ko‘rsatadi.

Uchastka stansiyalarining yana bir muhim roli — bu vagonlar oqimini boshqarishdir. Vagonlarni saralash, poyezd tarkibini shakllantirish va ularni qayta taqsimlash jarayonlari aynan shu stansiyalarda amalga oshiriladi. Natijada, transport resurslaridan optimal foydalanish, bo‘sh vagonlar aylanishini tezlashtirish hamda tashish samaradorligini oshirish imkoniyati yaratiladi.

Shuningdek, uchastka stansiyalari logistika markazlari bilan uzviy aloqada faoliyat yuritadi. Ular logistika markazlariga yuklarni yetkazib berish, u yerdan esa keyingi bosqichlarga uzatish jarayonlarini ta‘minlaydi. Bu esa logistika markazlari va transport infratuzilmasi o‘rtasida mustahkam integratsiyani yuzaga keltiradi.



Natijada, multimodal tashuvlar samarali tashkil etilib, yuklar turli transport turlari o'rtasida tezkor va xavfsiz tarzda uzatiladi.

Uchastka stansiyalarida amalga oshiriladigan texnologik operatsiyalar ham logistika tizimi uchun katta ahamiyatga ega. Jumladan, yuklarni qabul qilish va topshirish, yuklash-tushirish ishlarini tashkil etish, vagonlarni texnik ko'rikdan o'tkazish, hujjatlarni rasmiylashtirish kabi jarayonlar logistika xizmatlarining ajralmas qismi hisoblanadi. Ushbu operatsiyalarning tezkor va sifatli bajarilishi yuk tashish jarayonining umumiy samaradorligini oshiradi.

Zamonaviy sharoitda uchastka stansiyalarining roli yanada kengayib, ular raqamlashtirilgan boshqaruv tizimlari bilan jihozlanmoqda. Axborot texnologiyalarining joriy etilishi poyezdlar harakatini real vaqt rejimida nazorat qilish, yuklar joylashuvini kuzatish hamda operativ qarorlar qabul qilish imkonini bermoqda. Bu esa inson omiliga bog'liq xatoliklarni kamaytirib, boshqaruv samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

O'zbekiston sharoitida uchastka stansiyalari nafaqat ichki yuk tashuvlarini, balki xalqaro tranzit tashuvlarini ham ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Ayniqsa, chegara hududlariga yaqin joylashgan stansiyalar logistika tizimining strategik nuqtalari hisoblanadi. Shu jihatdan Termiz stansiyasi alohida ahamiyatga ega bo'lib, u xalqaro transport yo'laklarida muhim tranzit tuguni sifatida faoliyat yuritadi.

Mazkur stansiya orqali yuklarni qabul qilish, saralash va qo'shni davlatlarga uzatish jarayonlari samarali tashkil etilgan. Bu esa nafaqat milliy logistika tizimini rivojlantirishga, balki mintaqaviy savdo aloqalarini kengaytirishga ham xizmat qiladi. Shu bilan birga, bunday stansiyalar orqali transport oqimlarini muvofiqlashtirish, bojxona va chegara jarayonlarini tezlashtirish imkoniyati yaratiladi.

5. Termiz stansiyasining transport tizimidagi ahamiyati



O‘zbekiston Respublikasining transport-logistika tizimida strategik ahamiyatga ega bo‘lgan muhim infratuzilma obyektlaridan biri — Termiz stansiyasi hisoblanadi. Ushbu stansiya mamlakatning janubiy hududida joylashgan bo‘lib, uning geografik o‘rni xalqaro transport yo‘laklarida muhim bog‘lovchi nuqta sifatida xizmat qilishiga imkon yaratadi. Ayniqsa, Markaziy Osiyo davlatlarini Janubiy Osiyo bilan bog‘lovchi transport yo‘nalishlarida Termiz stansiyasining roli beqiyosdir.

Termiz stansiyasining eng muhim jihatlaridan biri uning chegaraoldi hududida joylashganligidir. Ushbu omil stansiyaning xalqaro tranzit tashuvlar uchun qulay logistika tuguniga aylantiradi. Xususan, Afg‘oniston yo‘nalishidagi yuk tashuvlari aynan shu stansiya orqali amalga oshiriladi. Bu esa O‘zbekistonning mintaqaviy tranzit salohiyatini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur stansiya orqali turli xil yuklar, jumladan, qurilish materiallari, oziq-ovqat mahsulotlari, sanoat xom ashyolari va boshqa tovarlar qabul qilinadi, qayta ishlanadi hamda keyingi yo‘nalishlarga uzatiladi. Shu bilan birga, eksport-import operatsiyalarini amalga oshirishda ham Termiz stansiyasi muhim rol o‘ynaydi. Bu jarayonlar mamlakat iqtisodiy faolligini oshirishga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

Termiz stansiyasining yana bir muhim ahamiyati — bu uning logistika markazlari bilan uzviy bog‘liqligidir. Stansiya atrofida shakllangan logistika infratuzilmasi yuklarni tezkor qabul qilish, saqlash, saralash va taqsimlash imkonini beradi. Bu esa logistika jarayonlarini optimallashtirishga, transport xarajatlarini kamaytirishga va yetkazib berish muddatlarini qisqartirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, Termiz stansiyasi multimodal tashuvlar tizimida ham muhim o‘rin egallaydi. Bu yerda temir yo‘l transporti avtomobil transporti bilan integratsiyalashgan holda faoliyat yuritadi. Natijada, yuklarni bir transport turidan boshqasiga o‘tkazish jarayoni tez va samarali amalga oshiriladi. Bu esa xalqaro logistika tizimlarining talablariga mos keladi.



Zamonaviy texnologiyalar va boshqaruv tizimlarining joriy etilishi Termiz stansiyasining samaradorligini yanada oshirmoqda. Yuklarni elektron tarzda kuzatish, poyezdlar harakatini raqamli boshqarish hamda logistika operatsiyalarini avtomatlashtirish orqali xizmat ko'rsatish sifati sezilarli darajada yaxshilanmoqda. Bu esa stansiyaning raqobatbardoshligini oshirib, xalqaro transport tizimidagi o'rnini mustahkamlamoqda.

Bundan tashqari, Termiz stansiyasi mintaqaviy iqtisodiy rivojlanishga ham katta hissa qo'shadi. Stansiya faoliyati natijasida yangi ish o'rinlari yaratiladi, hududda biznes va xizmat ko'rsatish sohalari rivojlanadi. Shu orqali u nafaqat transport tizimining elementi, balki iqtisodiy o'sish drayveri sifatida ham namoyon bo'ladi.

6. Termiz stansiyasida yuk oqimlarini tashkil etish

Transport-logistika tizimining samaradorligi ko'p jihatdan yuk oqimlarini to'g'ri va oqilona tashkil etishga bog'liqdir. Bu jarayon ayniqsa strategik ahamiyatga ega bo'lgan stansiyalarda, jumladan, Termiz stansiyasi faoliyatida yaqqol namoyon bo'ladi. Mazkur stansiyada yuk oqimlarini tashkil etish murakkab va ko'p bosqichli jarayon bo'lib, u bir nechta texnologik operatsiyalarni o'z ichiga oladi.

Avvalo, yuk oqimlarini tashkil etish jarayoni yuklarni qabul qilish bosqichidan boshlanadi. Stansiyaga kirib kelayotgan yuklar oldindan rejalashtirilgan jadval asosida qabul qilinadi hamda ularning hujjatlari tekshiriladi. Bu bosqichda yuklarning turi, hajmi, manzili va tashish shartlari aniqlanib, keyingi operatsiyalar uchun zarur ma'lumotlar bazasi shakllantiriladi. Ayniqsa, xalqaro yuk tashuvlarida bojxona va chegara nazorati jarayonlari ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Keyingi bosqich — yuklarni saralash va taqsimlash jarayonidir. Ushbu jarayonda turli yo'nalishlardan kelgan yuklar manzillariga qarab guruhlariga ajratiladi. Vagonlar qayta shakllantirilib, yangi poyezd tarkiblari tuziladi. Bu esa yuklarning optimal yo'nalishlar bo'yicha harakatlanishini ta'minlaydi. Saralash



jarayonining samarali tashkil etilishi yuklarning ortiqcha turib qolishini oldini olib, logistika jarayonlarining uzluksizligini ta'minlaydi.

Shuningdek, Termiz stansiyasi da yuklarni yuklash va tushirish operatsiyalari ham muhim o'rin tutadi. Maxsus texnika va uskunalar yordamida yuklar vagonlardan tushiriladi yoki aksincha, yuklanadi. Bu jarayonlar tezkor va xavfsiz amalga oshirilishi logistika samaradorligini oshiradi. Ayniqsa, multimodal tashuvlar sharoitida yuklarni temir yo'ldan avtomobil transportiga yoki boshqa transport turlariga o'tkazish jarayoni katta ahamiyatga ega.

Yuk oqimlarini tashkil etishda vaqtinchalik saqlash (omborlash) jarayoni ham muhim hisoblanadi. Ba'zi hollarda yuklar darhol jo'natilmaydi, balki logistika markazlari yoki omborlarda ma'lum muddat saqlanadi. Bu esa yuk oqimlarini muvofiqlashtirish, talab va taklif o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash hamda transport vositalaridan samarali foydalanish imkonini beradi.

Bundan tashqari, yuk oqimlarini boshqarishda axborot texnologiyalarining roli tobora ortib bormoqda. Zamonaviy raqamli tizimlar yordamida yuklarning harakati real vaqt rejimida kuzatiladi, poyezdlar harakati rejalashtiriladi va operativ boshqaruv qarorlari qabul qilinadi. Bu esa logistika jarayonlarining shaffofligini oshirib, inson omiliga bog'liq xatoliklarni kamaytiradi.

Termiz stansiyasida yuk oqimlarini tashkil etishning yana bir muhim jihati — bu xalqaro logistika jarayonlari bilan bog'liqligidir. Ushbu stansiya orqali o'tuvchi yuklarning katta qismi tranzit xarakterga ega bo'lib, ular qo'shni davlatlarga yo'naltiriladi. Shu bois, yuk oqimlarini samarali boshqarish uchun xalqaro standartlarga mos texnologiyalar va boshqaruv usullari qo'llaniladi.

Umuman olganda, Termiz stansiyasi da yuk oqimlarini tashkil etish tizimli, uzluksiz va yuqori darajada muvofiqlashtirilgan jarayon bo'lib, u transport-logistika tizimining samarali ishlashini ta'minlaydi. Ushbu jarayonlarning to'g'ri yo'lga qo'yilishi nafaqat yuk tashish samaradorligini oshiradi, balki mamlakatning tranzit salohiyatini mustahkamlashga ham xizmat qiladi.



7. Vagonlarni qayta ishlash texnologiyasi

Temir yo‘l transporti tizimida yuk tashish samaradorligi ko‘p jihatdan vagonlarni qayta ishlash jarayonining qanchalik to‘g‘ri va tezkor tashkil etilganligiga bog‘liqdir. Vagonlarni qayta ishlash texnologiyasi — bu vagonlarni qabul qilish, saralash, texnik ko‘rikdan o‘tkazish, yuklash-tushirish hamda keyingi yo‘nalishlarga uzatish bilan bog‘liq bo‘lgan kompleks texnologik jarayonlar majmuasidir.

Vagonlarni qayta ishlash jarayoni, avvalo, ularni stansiyaga qabul qilish bilan boshlanadi. Poyezd stansiyaga kirib kelgach, uning tarkibi tekshiriladi, vagonlarning holati baholanadi va tegishli hujjatlar rasmiylashtiriladi. Ushbu bosqichda vagonlarning texnik sozligi, yuklarning to‘g‘ri joylashtirilgani va xavfsizlik talablariga rioya etilganligi nazorat qilinadi. Bu esa keyingi operatsiyalarning xavfsiz va uzluksiz amalga oshirilishini ta‘minlaydi.

Keyingi muhim bosqich — vagonlarni saralash va qayta shakllantirish jarayonidir. Bu jarayonda turli yo‘nalishlarga mo‘ljallangan vagonlar ajratilib, yangi poyezd tarkiblari tuziladi. Saralash jarayonida maxsus texnologiyalar, jumladan, saralash yo‘llari va ayrim hollarda avtomatlashtirilgan tizimlardan foydalaniladi. Natijada, vagonlarning ortiqcha turib qolishi kamayadi va ularning aylanish tezligi oshadi.

Vagonlarni qayta ishlash texnologiyasining ajralmas qismi — bu yuklash va tushirish operatsiyalaridir. Yuklangan vagonlar manziliga yetib kelgach, yuklar maxsus mexanizmlar yordamida tushiriladi yoki aksincha, yangi yuklar yuklanadi. Bu jarayonlarning tezkor va samarali amalga oshirilishi transport-logistika tizimining umumiy unumdorligiga bevosita ta‘sir ko‘rsatadi.

Shuningdek, vagonlarni qayta ishlash jarayonida texnik xizmat ko‘rsatish muhim o‘rin tutadi. Vagonlar harakat davomida turli mexanik ta‘sirlarga duch kelganligi sababli, ularni muntazam ravishda tekshirish va zarur hollarda ta‘mirlash



talab etiladi. Texnik xizmat ko'rsatish orqali avariya holatlarning oldi olinadi va temir yo'l transportining xavfsizligi ta'minlanadi.

Zamonaviy sharoitda vagonlarni qayta ishlash texnologiyasi raqamlashtirish va avtomatlashtirish asosida takomillashtirilmoqda. Axborot tizimlari yordamida vagonlarning joylashuvi, harakati va texnik holati real vaqt rejimida kuzatiladi. Bu esa boshqaruv qarorlarini tez va aniq qabul qilish imkonini beradi hamda inson omiliga bog'liq xatoliklarni kamaytiradi.

O'zbekiston temir yo'l tizimida, xususan, Termiz stansiyasi da vagonlarni qayta ishlash jarayonlari yuqori darajada tashkil etilgan. Ushbu stansiyada vagonlarni tezkor qabul qilish, saralash va qayta jo'natish texnologiyalari qo'llanilib, xalqaro tranzit yuk oqimlariga xizmat ko'rsatishda samaradorlik ta'minlanmoqda. Ayniqsa, chegaraoldi hududida joylashganligi sababli, bu yerda vagonlarni qayta ishlash jarayonlari xalqaro standartlarga mos ravishda amalga oshiriladi.

8. Uchastka stansiyalarining samaradorligini oshirish yo'llari

Transport-logistika tizimining umumiy samaradorligi ko'p jihatdan uchastka stansiyalarining faoliyatiga bog'liqdir. Shu sababli, ushbu stansiyalarda ish jarayonlarini takomillashtirish, resurslardan oqilona foydalanish va zamonaviy texnologiyalarni joriy etish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Uchastka stansiyalarining samaradorligini oshirish kompleks yondashuvni talab etadi va u bir qator tashkiliy, texnik hamda texnologik chora-tadbirlarni o'z ichiga oladi.

Avvalo, uchastka stansiyalarida texnologik jarayonlarni optimallashtirish muhim ahamiyatga ega. Poyezdlarni qabul qilish, saralash va jo'natish jarayonlarini aniq rejalashtirish orqali vaqt yo'qotishlarni kamaytirish mumkin. Har bir operatsiya uchun me'yoriy vaqtlarni belgilash va ularning bajarilishini nazorat qilish stansiya ishining ritmik va uzluksiz bo'lishini ta'minlaydi.



Ikkinchi muhim yoʻnalish — bu raqamlashtirish va avtomatlashtirish jarayonlarini joriy etishdir. Zamonaviy axborot tizimlari yordamida poyezdlar harakati, vagonlar holati va yuk oqimlari real vaqt rejimida kuzatiladi. Bu esa tezkor boshqaruv qarorlarini qabul qilish imkonini berib, inson omiliga bogʻliq xatoliklarni kamaytiradi. Elektron hujjat aylanishi tizimlari esa ish jarayonlarini soddalashtirib, ortiqcha byurokratik kechikishlarning oldini oladi.

Uchastka stansiyalarining samaradorligini oshirishda infratuzilmani modernizatsiya qilish ham muhim oʻrin tutadi. Eski texnika va uskunalarni yangilash, saralash yoʻllarini kengaytirish, yuklash-tushirish mexanizmlarini zamonaviylashtirish orqali operatsion quvvatni oshirish mumkin. Bu esa yuk oqimlarining koʻpayishi sharoitida ham stansiyaning samarali ishlashini taʼminlaydi.

Shuningdek, kadrlar malakasini oshirish muhim omillardan biridir. Zamonaviy texnologiyalar bilan ishlay oladigan, logistika jarayonlarini chuqur tushunadigan mutaxassislarni tayyorlash stansiya faoliyatining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Xodimlarning doimiy oʻqitilishi va malaka oshirish kurslarida qatnashishi ish sifatini yaxshilaydi.

Yana bir muhim jihat — bu logistika markazlari bilan integratsiyani kuchaytirishdir. Uchastka stansiyalari logistika markazlari bilan uzviy hamkorlikda ishlashi orqali yuk oqimlarini yanada samarali boshqarish mumkin. Bu esa multimodal tashuvlarni rivojlantirish, yuklarni tezkor qayta ishlash va yetkazib berish muddatlarini qisqartirishga xizmat qiladi.

Bundan tashqari, vagonlar aylanish tezligini oshirish ham samaradorlikni taʼminlovchi asosiy omillardan biridir. Vagonlarning stansiyada ortiqcha turib qolishini kamaytirish, ularni tezkor saralash va qayta joʻnatish orqali transport vositalaridan maksimal darajada foydalanish imkoniyati yaratiladi.

Xususan, Termiz stansiyasi kabi strategik ahamiyatga ega boʻlgan uchastka stansiyalarida yuqoridagi chora-tadbirlarni amalga oshirish alohida dolzarb



hisoblanadi. Ushbu stansiyada yuk oqimlarining yuqori hajmi va xalqaro tranzit tashuvlarining mavjudligi samaradorlikni oshirishga qaratilgan innovatsion yondashuvlarni qo‘llashni talab etadi.

Shuningdek, xalqaro standart va tajribalarni joriy etish ham muhim ahamiyatga ega. Rivojlangan davlatlar temir yo‘l tizimidagi ilg‘or texnologiyalar va boshqaruv usullarini o‘rganish va amaliyotga tatbiq etish orqali uchastka stansiyalarining raqobatbardoshligini oshirish mumkin.

Xulosa

Mazkur maqolada transport-logistika tizimining muhim tarkibiy qismlaridan biri bo‘lgan uchastka stansiyalarining ahamiyati va roli har tomonlama tahlil qilindi. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, temir yo‘l transporti logistika tizimining tayanch ustunlaridan biri bo‘lib, u yirik hajmdagi yuklarni uzoq masofalarga samarali, xavfsiz va iqtisodiy jihatdan maqsadga muvofiq tarzda tashishni ta’minlaydi.

Shuningdek, logistika markazlari yuk oqimlarini boshqarish, saqlash, qayta ishlash va taqsimlash jarayonlarida markaziy o‘rin egallashi asoslab berildi. Ularning samarali faoliyati bevosita temir yo‘l infratuzilmasi, xususan, uchastka stansiyalari bilan uzviy bog‘liq ekanligi alohida ta’kidlandi. Chunki aynan uchastka stansiyalari yuklarni qabul qilish, saralash, qayta shakllantirish va keyingi yo‘nalishlarga uzatish kabi muhim operatsiyalarni bajaradi.

Maqolada Termiz stansiyasi misolida olib borilgan tahlillar ushbu stansiyaning nafaqat milliy, balki mintaqaviy va xalqaro transport tizimidagi o‘rni yuqori ekanligini ko‘rsatdi. Uning qulay geografik joylashuvi, rivojlangan infratuzilmasi hamda xalqaro transport yo‘laklariga yaqinligi uni muhim logistika tuguniga aylantirgan. Ayniqsa, Janubiy yo‘nalishlar bilan bog‘lovchi tranzit tashuvlar ushbu stansiyaning strategik ahamiyatini yanada oshirmoqda.

Bundan tashqari, yuk oqimlarini samarali tashkil etish, vagonlarni qayta ishlash texnologiyalarini takomillashtirish hamda zamonaviy raqamli boshqaruv



tizimlarini joriy etish transport-logistika tizimi samaradorligini oshirishda hal qiluvchi omillar sifatida baholandi. Shu bilan birga, uchastka stansiyalarining samaradorligini oshirish yo‘llari sifatida texnologik jarayonlarni optimallashtirish, infratuzilmani modernizatsiya qilish, kadrlar malakasini oshirish va xalqaro tajribalarni joriy etish zarurligi asoslab berildi.

Umuman olganda, uchastka stansiyalari transport-logistika tizimining ajralmas bo‘g‘ini bo‘lib, ularning samarali faoliyati butun logistika zanjirining uzluksizligi va barqarorligini ta’minlaydi. Xususan, Termiz stansiyasi kabi strategik ahamiyatga ega stansiyalar orqali mamlakatning tranzit salohiyatini oshirish, xalqaro savdo aloqalarini kengaytirish va iqtisodiy rivojlanishni jadallashtirish mumkin.

Shu sababli, kelgusida uchastka stansiyalarini rivojlantirish, ularning texnik va texnologik imkoniyatlarini kengaytirish hamda zamonaviy logistika talablariga mos ravishda takomillashtirish muhim vazifalardan biri bo‘lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining “Temir yo‘l transporti to‘g‘risida”gi qonuni.
2. Transport logistika asoslari. – Toshkent: Transport nashriyoti.
3. Temir yo‘l stansiyalarining texnologik ishlari bo‘yicha yo‘riqnoma.
4. Yuk va tijorat ishlari texnologiyasi. – Toshkent.
5. Stansiya va uzellar ishini tashkil etish. – Transport oliy o‘quv yurtlari uchun darslik.
6. Transport logistikasini boshqarish asoslari. – Toshkent.
7. Temir yo‘l transportida yuk tashishni tashkil etish.
8. O‘zbekiston Temir Yo‘llari rasmiy statistik ma’lumotlari va hisobotlari.
9. Xalqaro transport koridorlari va logistika markazlari faoliyati bo‘yicha ilmiy maqolalar.
10. Zamonaviy logistika tizimlari va transport infratuzilmasi rivojlanishi bo‘yicha ilmiy tadqiqotlar.